

การชั่งชิ่งอำนาจหลังการถึงแก่อสัญกรรมของสตาลิน

พชรพล แซ่อึ้ง*

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*E29_EIH@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา ประวัติศาสตร์ของสหภาพโซเวียต หลังการถึงแก่อสัญกรรมของโจเซฟ สตาลิน หรือ บุรุษเหล็ก ที่ปกครองประเทศอย่างโหดร้ายและทารุณมายาวนาน เหตุการณ์การชั่งชิ่งอำนาจนั้น เกิดขึ้นเพื่อต้องการแก้ที่นั่งใน ตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตหรือผู้นำสูงสุด ซึ่งในขณะนั้นโลกได้เข้าสู่ความตึงเครียดกับสหรัฐอเมริกาที่มี อุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกันสิ้นเชิง การชั่งชิ่งตำแหน่งนั้นมีสองคนคือ ลัฟเรนตีเย เบเรียว และนีกีตา ครุชชอฟ ซึ่งทั้งสองเห็น ต่างกัน เบเรียวต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น แต่ครุชชอฟกลับเห็นตรงข้าม การชั่งชิ่งอำนาจ จึงเกิดขึ้นและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชนชาวรัสเซียที่มีต่อสตาลินอีกด้วย

คำสำคัญ: การชั่งชิ่งอำนาจ ,สตาลิน ,สหรัฐอเมริกา ,สงครามเย็น

The contention of power after Stalin's death

Pacharapon Saeaueng*

Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat
University

* E29_EIH@hotmail.com

Abstract

This academic article focuses on Soviet history After the death of Joseph Stalin or the steel man who ruled the country cruel and brutal for a long time. The event of the contention of power It happened to require a chair for the post of secretary of the Communist Party of the Soviet Union or the Supreme Leader. At that time, the world was in tensions with the United States with completely different political ideologies. The tenure of the title was Lavrentiy Beria and Nikita Khrushchev, who both saw differently. Beria wanted a good relationship with the United States during the Cold War. But Khrushchev saw the opposite. The contention for power also took place and caused a change in the thinking of the Russian citizens of Stalin.

Keywords: Power contention, Stalin, The United States of America, Cold War

1. บทนำ

สหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต (Union of Soviet Socialist Republics – USSR) หรือย่อเป็น สหภาพโซเวียต (Soviet Union) เป็นประเทศอภิมหาอำนาจในอดีต ระหว่างปี ค.ศ. 1922 ถึง 1991 รัฐบาลและเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตถูกรวมอยู่ในระดับสูง สหภาพโซเวียตเป็นรัฐพรรคการเมืองเดียวซึ่งปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ อีกทั้งสหภาพโซเวียตยังเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และเป็นสมาชิกขององค์การความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป และเป็นสมาชิกหลักของสภายุโรปเพื่อความร่วมมือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ และ สนธิสัญญาแห่งไมตรี ความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (คอสโมส, 2556: 64)

สหภาพโซเวียตมีรากฐานจากการปฏิวัติเดือนตุลาคมในปี ค.ศ. 1917 เมื่อพรรคบอลเชวิค ภายใต้การนำของ วลาดีมีร์ เลนิน หลังจากการอสัญกรรมของเลนิน ค.ศ. 1924 และการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในระยะเวลาสั้น ๆ โจเซฟ สตาลิน เถลิงอำนาจในกลางคริสต์ทศวรรษ 1920 สตาลินปราบปรามฝ่ายค้านการเมืองต่อเขา ยึดมั่นอุดมการณ์ของรัฐกับลัทธิมากซ์-เลนิน และริเริ่มเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง ผลคือ ประเทศเข้าสู่สมัยการปรับให้เป็นอุตสาหกรรมและการทำให้เป็นระบบรวมอำนาจการผลิต (collectivisation) ทว่า สตาลินเกิดหาวดระแวงทางการเมือง และเริ่มการกวาดล้างครั้งใหญ่ ซึ่งต่อมาทางการส่งคนจำนวนมาก ได้แก่ ผู้นำทหาร สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ พลเมืองสามัญ ไปค่ายกักกัน หรือ กูลัก (Gulag) หรือตัดสินประหารชีวิต

เมื่อเริ่มสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อกองทัพเยอรมันได้บุกสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1941 เปิดฉากสงครามใหญ่ที่สุดและมีผู้เสียชีวิตมากที่สุดในประวัติศาสตร์ กำลังพลสูญเสียของโซเวียตในสงครามมีมากที่สุดในสงครามโลกครั้งที่สอง แต่กลับมาได้เปรียบเหนือฝ่ายอักษะในยุทธการอันดุเดือดอย่างสตาลินกราด สุดท้ายกำลังโซเวียตยกผ่านยุโรปตะวันออกและยึดกรุงเบอร์ลิน ในปี ค.ศ. 1945 ทำให้ฝ่ายเยอรมันสูญเสียกำลังพลไปเป็นส่วนใหญ่ ดินแดนยึดครองของโซเวียตที่พิชิตจากกำลังอักษะในยุโรปกลาง และตะวันออกกลายเป็นรัฐบริวารของกลุ่มตะวันออก ความแตกต่างทางอุดมการณ์และการเมืองกับกลุ่มตะวันตกซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำไปสู่การตั้งสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจและทางทหารลงเอยด้วยสงครามเย็นอันยืดเยื้อ (ปริษา ศรีวาลย์, 2546: 50)

หลังสตาลินถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ. 1953 เกิดสมัยการปรับให้เสรี (liberalization) ทางสังคมและเศรษฐกิจสายกลาง ภายใต้รัฐบาลนีกิตา ครุชชอฟ (Nikita Khrushchev) จากนั้น สหภาพโซเวียตริเริ่มความสำเร็จทางเทคโนโลยีสำคัญในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งรวมการปล่อยดาวเทียมดวงแรกและเที่ยวบินอวกาศของมนุษย์เที่ยวแรกของโลก นำไปสู่การแข่งขันอวกาศ (Space Race) วิกฤตการณ์ขีปนาวุธคิวบา ค.ศ. 1962 เป็นความตึงเครียดสุดขีดระหว่างสองมหาอำนาจ ถือว่าใกล้ต่อการเผชิญหน้าด้วยนิวเคลียร์ระหว่างทั้งสองที่สุด ในทศวรรษ 1970 เกิดการผ่อนคลายความสัมพันธ์ แต่กลับมาตึงเครียดอีกครั้งเมื่อ สหภาพโซเวียตริเริ่มให้ความช่วยเหลือทางทหารในอัฟกานิสถานด้วยคำขอของรัฐบาลสังคมนิยมใหม่ในปี ค.ศ.1979 ทำให้ผลาญงบประมาณของประเทศไปกับการทำสงครามในประเทศอัฟกานิสถาน

ในปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 ผู้นำโซเวียตคนสุดท้าย มีฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) มุ่งปฏิรูปสหภาพและขับเคลื่อนประเทศในทิศทางสังคมประชาธิปไตยแบบนอร์ดิก เริ่มใช้นโยบายกลัสนอสต์ (glasnost) และเปเรสตรอยกา (Perestroika) ในความพยายามยุติสมัยเศรษฐกิจชะงักและปรับการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย ทว่าผลที่ได้นำไปสู่ขบวนการชาตินิยมและพยายามแยกตัวออกจากสหภาพโซเวียตอย่างเข้มข้น ประธานาธิบดีรัสเซีย บอริส เยลต์ซิน (Boris Yeltsin) มีบทบาทเด่นในการทำให้ผู้ก่อรัฐประหารยอมจำนนในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1991 กอร์บาชอฟลาออกและสาธารณรัฐองค์ประกอบที่เหลือสิบสองสาธารณรัฐกำเนิดขึ้นจากการยุบสหภาพโซเวียตเป็นรัฐเอกราช ซึ่งสหพันธรัฐรัสเซีย สืบสิทธิและข้อผูกพันของสหภาพโซเวียตและได้รับการยอมรับเป็นนิติบุคคลต่อจนถึงปัจจุบัน (สัญญา สุวังบุตร, 2558: 43)

ภาพที่ 1 ธงชาติของสหภาพโซเวียต

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/>

2. ยุคสมัยของสตาลิน

นับตั้งแต่สตาลินได้ถูกแต่งตั้งเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1922 สตาลินได้ดำเนินนโยบายแบบรวมอำนาจ แข็งกร้าว และรุนแรง เขาได้ริเริ่มแผนปฏิรูป 5 ปี เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม แผนดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางการทหารและเศรษฐกิจ โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก นโยบายดังกล่าวได้ทำให้เกิดการก่อตั้งนารวม (Collective farm) ขึ้น ส่งผลให้ชาวนาผู้ถือครองที่ดินอยู่ก่อนเกิดความไม่พอใจ สตาลินจึงสร้างค่ายกักกัน หรือ กูลัก (Gulag) ขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ในการคุมขังผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับเขา ตลอดจนการปกครองของสตาลินมีผู้คาดการณ์ว่ามักโทษเสียชีวิตในค่ายกักกันถึง 60 ล้านคน สตาลินได้ทำการกวาดล้างผู้ต่อต้านครั้งใหญ่ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1930 ซึ่งบุคคลเหล่านั้นรวมถึงสมาชิกพรรคบอลเชวิคหลาย คนซึ่งเคยร่วมกับเลนินในการทำการปฏิวัติรัสเซียปี ค.ศ. 1917 ด้วย (เพิ่มศักดิ์ โตสวัสดิ์, 2552: 78)

ในปลายทศวรรษที่ 1930 สหภาพโซเวียตได้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกับนาซีเยอรมนีและในปีเดียวกันความล้มเหลวในการเจรจาให้ฟินแลนด์เลื่อนเขตแดนให้ห่างจากเมืองเซนต์ปีเตอร์เบิร์ก (เลนินกราดในสมัยนั้น) ออกไปอีก 25 กิโลเมตร ทำให้ สหภาพโซเวียตได้ใช้กำลังบุกฟินแลนด์ซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของสหภาพโซเวียต แม้ว่าสหภาพโซเวียตและนาซีเยอรมนีจะได้ออกข้อตกลงไม่รุกราน แต่เยอรมนีได้ละเมิดข้อตกลงและรุกรานสหภาพโซเวียตในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1941 แม้ว่ากองทัพแดงจะมียุทธโธปกรณ์ที่ทันสมัยซึ่งเป็นผลมาจากแผนปฏิรูป 5 ปี แต่กองทัพแดง ขาดผู้นำทางการทหารซึ่งเป็นผลมาจากการกวาดล้างครั้งใหญ่ของสตาลิน ทำให้กองทัพแดงขาดบุคลากรไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ในช่วงแรกของสงครามสหภาพโซเวียตพ่ายแพ้มาโดยตลอด แต่เมื่อกำลังเสริมจากไซบีเรียมาถึงสงครามจึงเปลี่ยนไป ฝ่ายเยอรมนีประสบกับความพ่ายแพ้มาตลอดจนเสียชีวิต

ให้แก่สหภาพโซเวียต และสิ้นสุดสงครามเมื่อปี ค.ศ. 1945 อย่างไรก็ตาม สงครามดังกล่าวส่งผลให้ชาวรัสเซียเสียชีวิตไปกว่า 10 ล้านคน บ้านเรือน ไร่นา เสียหายอย่างใหญ่หลวง เมื่อสิ้นสุดสงครามสหภาพโซเวียตได้สถาปนาการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ขึ้นในรัฐต่าง ๆ ที่ถูกปลดแอกจากการยึดครองของนาซีเยอรมันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น โปแลนด์ โรมาเนีย เป็นต้น (ศนิโรจน์ ธรรมยศ, 2561: 50)

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหภาพโซเวียตได้บูรณะบ้านเมืองและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจที่เสียหายจากสงคราม พร้อมทั้งแผ่ขยายอำนาจและก่อตั้งรัฐบริวารในยุโรปตะวันออก ต่อมาได้ก่อตั้งสภาเพื่อความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (Comecon) ในปี ค.ศ. 1949 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นการเริ่มต้นของสงครามเย็นอย่างแท้จริง ซึ่งเปลี่ยนประเทศพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่าง สหราชอาณาจักร และ สหรัฐอเมริกา ให้กลายเป็นศัตรูและคู่แข่งจนนำไปสู่สงครามเย็นในที่สุด (ธนูแก้ว โอภาส, 2549: 46)

สตาลินถึงแก่อสัญกรรมในปี ค.ศ.1953 หลังสิ้นสุดการปกครองโดยสตาลิน ทำให้เกิดการช่วงชิงตำแหน่งกันเกิดขึ้นระหว่าง ลัฟเรนตีเย เบเรียว และนีคิตา ครุชเชฟ ท้ายที่สุด ครุชเชฟ ก็ได้กลายเป็นผู้นำคนใหม่ มีการผ่อนคลายความเข้มงวดและทำลายลัทธิสตาลินลง พร้อมทั้งประณามขูดค้ำความโหดร้ายของเจ้านายคนเก่าของเขา จนในที่สุดทุก ๆ ที่ ที่มีรูปปั้นสตาลินถูกทุบทิ้ง เพลงชาติถูกลบชื่อของเขาออก ศพของเขาถูกย้ายจากข้าง ๆ เลนิน ไปฝังอยู่ในกำแพงวังเครมลิน (สัญญา สุวังบุตร, 2560: 50)

ภาพที่ 2 ภาพโปสเตอร์สตาลินในเครื่องแบบจอมพลแห่งสหภาพโซเวียต
ที่มา: <https://th.aliexpress.com/>

3. ลัทธิสตาลิน

ลัทธิสตาลิน (Stalinism) หรือ สังคมนิยมในประเทศเดียว ซึ่งนอกจากจะดำเนินรอยตามแนวทางของลัทธิมากซ์ และ ลัทธิเลนิน (Marxism-Leninism) นี้แล้ว ก็ยังสามารถทำได้โดยวิธีอื่น คือการยึดครองทางทหารโดยมหาอำนาจคอมมิวนิสต์ แสดงให้เห็นว่า ชัยชนะของลัทธิคอมมิวนิสต์ อีกทั้งลัทธิสตาลิน เปรียบเสมือนเป็นลัทธิที่ส่งเสริมการปกครองที่ "ยึดตัวบุคคลเป็นหลัก" (Cult of Personality) เป็นการปกครองแบบเผด็จการโดยบุคคลคนเดียว ทำการสถาปนารัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จ ทำการกำจัดพวกที่ถูกระแวงว่าจะเป็นฝ่ายตรงกันข้าม โดยวิธีการกวาดล้าง และใช้ตำรวจลับ มีการจองจำคุมขังพวกที่ไม่เห็นด้วยทางการเมืองในค่าย "กูลัก" (สัญญา สุวังบุตร, 2560: 62)

4. การช่วงชิงอำนาจหลังการถึงแก่อสัญกรรมของสตาลิน

ในช่วงปี ค.ศ.1946-1953 สตาลินได้สั่งให้จับกุมและสังหารผู้ที่เขาคิดว่าเป็นปรปักษ์กับเขา แต่สตาลินคิดว่ายังไม่เพียงพอ แม้ว่าในตอนนั้นสุขภาพของสตาลินจะเริ่มย่ำแย่แล้วก็ตาม จากโรคหัวใจที่เขาเป็นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1945 จนกระทั่งในปี ค.ศ.1953 ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาตำรวจลับอยู่ที่ ลัฟเรนตีเย เบเรีย (Lavrentiy Beria) เมื่อเขาทราบว่สตาลินกำลังจะเริ่มต้นการกวาดล้างครั้งใหญ่อีกครั้ง เบเรียรู้สึกกลัวเป็นอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับวยาเชสลาฟ โมโลตอฟ (Vyacheslav Molotov) และ ผู้นำระดับสูงคนอื่นๆ ในพรรค ในคืนวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1953 สตาลิน และสมาชิกของคณะมนตรีโปลิตบูโร (Politburo) ได้ชมภาพยนตร์ในพระราชวังเครมลิน หลังจากนั้นสตาลิน เบเรีย ครุซชอฟ มาเลนคอฟ และบูกันนิน ได้เดินทางไปยังบ้านพักนอกกรุงมอสโก ซึ่งสตาลินมาพำนักอยู่เป็นประจำ ผ่านไปจนถึงวันรุ่งขึ้นสตาลินเองก็ยังไม่ออกมาจากห้อง โดยทั่วไปแล้วสตาลินจะตื่นประมาณ 11 โมง ไม่มีใครกล้าเข้าไปเพราะความกลัวว่าจะถูกลงโทษจนกระทั่งสี่ทุ่มของวันนั้น มีพัสดุส่งมาจากคณะกรรมการกลาง ทหารนายหนึ่งชื่อ ปีเตอร์ โลซกาเชฟ (Peter Lozgagev) จึงเปิดประตูห้องเข้าไป ปรากฏว่าสิ่งที่เขาเห็นคือสตาลินที่อยู่ในชุดนอนกำลังนอนจมกองปัสสาวะของตนเองอยู่ที่พื้น สตาลินยังมีชีวิตอยู่แต่หายใจอย่างรวไรน โลซกาเชฟรีบถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับเขา แต่สตาลินได้แต่ส่งเสียงอื้ออ้อออกมาจากลำคอเท่านั้น โลซกาเชฟรีบแจ้งพวกทหารคนอื่นให้เข้ามาในห้อง ทุกคนช่วยกันนำสตาลินไปที่โซฟา หลังจากที่โลซกาเชฟพบร่างสตาลินแล้ว ผู้นำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์อย่าง เบเรีย มาเลนคอฟ ครุซชอฟ และบูกันนินต่างเดินทางมาที่บ้านพัก ผู้ที่มาถึงคนแรกคือเบเรียและมาเลนคอฟ เมื่อเบเรียมาถึง เบเรียสั่งให้พวกทหารอย่าฟังตามแพทย์ ทำให้แพทย์ถูกเรียกตัวมาดูอาการของสตาลินในอีกหลายชั่วโมงต่อมา แพทย์วินิจฉัยว่าหลอดเลือดสมองของสตาลินน่าจะแตกออก และพยายามรักษาทุกวิถีทาง เท่าที่จะทำได้ แต่ในเวลานั้นการรักษาขังไม่ได้มาตรฐาน อาการของสตาลิน จึงแยลงอย่างรวดเร็ว ในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ.1953 สตาลินก็จากโลกนี้ไปหลายคนจึงตั้งข้อสงสัยว่าเบเรียมีส่วนสำคัญยิ่งกับการถึงแก่อสัญกรรมของสตาลิน สิ่งที่ขาดไปคือ หลักฐาน เนื่องจากไม่มีหลักฐานว่าเบเรียได้ลงมือทำจริง ๆ จึงสรุปไม่ได้ว่าเขาเป็นผู้สังหารสตาลิน

ในวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ.1953 ลัฟเรนตีเย เบเรีย หัวหน้าหน่วยตำรวจลับของสตาลิน ได้ขึ้นป็นรองประธานสภารัฐมนตรีลำดับที่หนึ่ง และรัฐมนตรีกิจการภายในในทันที ถือเป็นบุคคลที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโซเวียต หลังจากนั้นหนึ่งวัน พันธมิตรของครุซชอฟ และมาเลนคอฟ ได้กลายเป็นประธานสภารัฐมนตรีหุ่นเชิด และเบเรียครองอำนาจทุกอย่าง เบเรียมีนโยบายที่จะออกจากเยอรมันตะวันออกและหันไปญาติกับสหรัฐ ทำให้คณะกรรมการพรรคหลายคนไม่พอใจ และไม่ไว้วางใจในตัวเบเรีย โดยเฉพาะครุซชอฟ เป็นคนที่ต่อต้านเบเรียอย่างเปิดเผย แต่ไม่สามารถทำอะไรเบเรียได้ จนกระทั่งเมื่อเกิดการลุกฮือของประชาชนในเยอรมันตะวันออกในเดือนมิถุนายน สมาชิกพรรคหลายคนกังวลว่านั่นเป็นนโยบายที่ผิดพลาดและจะทำลายสหภาพโซเวียต นั้นทำให้มาเลนคอฟหันไปช่วยเหลือครุซชอฟ ทำให้ครุซชอฟก่อการรัฐประหารยึดอำนาจจากเบเรียทำให้เบเรียถูกจับตัวได้ วันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ.1953 หลังจากนั้นในเดือนกันยายน ค.ศ.1953 ครุซชอฟจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งโซเวียต และในปี 1958 ก็ได้ควบตำแหน่งประธานสภารัฐมนตรี (คอสมอส, 2555: 35)

ภาพที่ 3 ศพสตาลิน จัดเพื่อให้ชาวรัสเซียแสดงความไว้อาลัย

ที่มา: <https://th.aliexpress.com/>

5. เมื่อครุชอฟมีอำนาจ

ครุชอฟก็ได้ทำให้โลกต้องตกตะลึงด้วยการผ่อนคลายความเข้มงวดความเป็นสตาลินลง พร้อมทั้งประณามชุดค้ายความโหดร้ายของสตาลิน ผู้ซึ่งเป็นเจ้านายคนเก่าของเขา จนในที่สุดทุก ๆ ที่ที่มีรูปปั้นสตาลินจะถูกทุบทิ้งจนหมด เพลงชาติที่มีชื่อสตาลินก็ถูกลบออก ศพของสตาลินก็ย้ายจากข้าง ๆ วลาดิมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin) ไปฝังอยู่ข้างกำแพงเครมลินแทน แต่ว่าการประณามสตาลินในครั้งนั้นทำให้ประธานเหมา เจ๋อตงผู้นำของประเทศจีนเกิดไม่พอใจเป็นอย่างมาก เพราะเขาได้ยึดถือลัทธิการเชิดชูวีรบุรุษก็คือประธานเหมาได้เอาสตาลินมาเทียบเท่ากับตน ทำให้การประณามของครุชอฟนั้นมากระทบถึงประธานเหมา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตตกต่ำลงจนทำให้เกิดความขัดแย้งกันของทั้งสองประเทศในเวลาต่อมา จนกระทั่งทำให้เกิดการแบ่งแยกอุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นออกมาสองแบบคือ อุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์แบบผสมรวมกับระบบทุนนิยมของรัสเซียและอุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิมของจีนหรือรักษาระบบนารวมเอาไว้ การแตกแยกครั้งนี้ส่งผลให้แอลบาเนีย กัมพูชา และโซมาเลีย เลือกที่จะเป็นพันธมิตรกับจีนแทนโซเวียต

แม้ครุชอฟจะดำเนินนโยบายเน้นสันติภาพ และพยายามผ่อนคลายสงครามเย็น แต่เขาก็ดำเนินนโยบายทางการเมืองผิดพลาดหลายครั้ง เช่น วิกฤตการณ์ขีปนาวุธคิวบา ในปี ค.ศ.1962 ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโซเวียตกับสหรัฐอเมริกาตึงเครียดขึ้นอีกครั้ง นอกจากนี้เขายังส่งทหารเข้าไปยังโปแลนด์และในฮังการีเพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ในที่สุดเขาก็ถูกยึดอำนาจโดยคณะกรรมการเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ (KGB) นำโดย เลโอนิด เบรจเนฟ (Leonid Brezhnev) และอะเล็กเซย์ โคซีกิน (Alexei Kosygin) ในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ.1964 หลังจากนั้นครุชอฟได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุขในกรุงมอสโก ด้วยเงินบำนาญและเสียชีวิตในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.1971 รวมอายุได้ทั้งหมด 77 ปี (หลวงวิจิตรวาทการ, 2558: 55)

ภาพที่ 4 นิกิตา คุชอฟ ผู้นำสหภาพโซเวียตสืบทอดตำแหน่งต่อจากสตาลิน
ที่มา: <https://en.wikipedia.org/>

6. ผลกระทบหลังจากครุชอฟมีอำนาจ

หลังจากที่ครุชอฟ ได้อำนาจทางการเมืองมาเรียบร้อยแล้ว เขาไม่รอช้าที่จะทำการปฏิรูปครั้งใหญ่หลังการถึงแก่อสัญกรรมของสตาลิน ผู้เป็นเจ้านายเก่า ซึ่งการปฏิรูปที่สำคัญคือ การทำลายอิทธิพลสตาลิน และการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการปฏิรูปนั้นย่อมมีผลกระทบแน่นอน แบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้ ซึ่งเป็นทัศนะของผู้เขียนบทความ

6.1. ผลกระทบภายในสหภาพโซเวียต

เนื่องจากความพยายามที่ครุชอฟพยายามล้มล้างอิทธิพลสตาลิน หรือเป็นการทำลายลัทธิสตาลิน ในช่วงการปิดสมัยการประชุมใหญ่ครั้งที่ 20 ของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ในปี ค.ศ.1956 มีการเปิดโปงเกี่ยวกับความโหดร้ายที่สตาลินได้กระทำไว้ในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการจับผู้เห็นต่างทางการเมือง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ของสตาลิน และการปฏิวัติวัฒนธรรม ล้วนแล้วก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งสิ้นต่อชาวรัสเซีย แต่อย่างไรก็ตามการเปิดโปงครั้งนี้ ทำให้ชาวรัสเซียที่เชื่อในตัวของสตาลินต้องตกใจ แต่การกระทำของสตาลินถือว่าทำให้สหภาพโซเวียตที่เคยเป็นประเทศเกษตรกรรมกลายเป็นมหาอำนาจทางอุตสาหกรรมได้ การเปิดโปงของครุชอฟในครั้งนี้ส่งผลให้ตัวเขาเองต้องพ้นจากตำแหน่งในช่วงปีสุดท้ายของตำแหน่ง

ผู้นำสหภาพโซเวียตด้วยการถูกปลดจากตำแหน่ง จนกระทั่งเขาถึงแก่อสัญกรรม ศพของเขาในวิหารหลวงมีเพียงสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในพิธีศพ ท้ายที่สุดอัฐิพลสตาลิน หรือลัทธิสตาลินก็กลับมาอีกครั้งในสมัยของเบรจเนฟ จนถึงปัจจุบันยังเป็นที่ถกเถียงกันว่าสตาลินเป็นวีรบุรุษหรือฆาตกรกันแน่

6.2. ผลกระทบต่อโลก

นอกจากการทำลายอัฐิพลสตาลินหรือทำลายลัทธิสตาลินแล้ว คุชชอฟยังเดินทางไปต่างประเทศเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุโรปตะวันออก และสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่างจากสตาลินที่เขาออกไปต่างประเทศน้อยครั้ง แต่อย่างไรก็ตาม คุชชอฟก็มีความผิดพลาดด้านการเมืองระหว่างประเทศคือ การจัดตั้งขีปนาวุธที่ประเทศคิวบา เมื่อปี ค.ศ.1962 ทำให้เกือบจะกลายเป็นสงครามนิวเคลียร์ นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันด้านอวกาศโดยส่งดาวเทียมและสิ่งมีชีวิตไปยังอวกาศอีกด้วย ถือเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญของโลก แต่อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ตะวันตกต่างยกย่องว่า คุชชอฟเป็นนักปฏิรูปคนสำคัญในสงครามเย็น

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ที่ติระหว่างคุชชอฟและเคนเนดี

ที่มา: <https://i-winereview.com/>

7. บทสรุป

กล่าวได้ว่า หลังการถึงแก่อสัญกรรมของสตาลิน ได้เกิดการช่วงชิงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต หรือผู้นำสูงสุด ซึ่งในขณะนั้นคู่แข่งทางการเมืองสำคัญคือ ลัฟเรนตี ย เบเรียว และนีกิตา คุชชอฟ ท้ายที่สุดคุชชอฟได้เป็นผู้นำสหภาพโซเวียตคนต่อจากสตาลินสำเร็จ และได้ดำเนินนโยบายปฏิรูปต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การทำลายอัฐิพลสตาลิน การเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์กับสหรัฐอเมริกา และ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีอวกาศของสหภาพโซเวียตถือเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญของโลก การปฏิรูปดังกล่าวส่งผลดีและผลเสียที่ตามมา จนถึงขั้นเกือบจะกลายเป็นสงครามนิวเคลียร์ หรือจนกระทั่งคุชชอฟถูกปลดจากตำแหน่ง ในปี ค.ศ.1964 แต่อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ตะวันตกต่างยกย่องว่า คุชชอฟเป็นนักปฏิรูปคนสำคัญในสงครามเย็น

เอกสารอ้างอิง

- คอสมอส. (2556). **บันทึกโลก** (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊กส์
- คอสมอส. (2555). **เกร็ดประวัติศาสตร์โลกนอกตำรา** (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊กส์
- ธนูแก้ว โอภาส. (2549). **เหตุการณ์สำคัญในศตวรรษที่20** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ
- ปรีชา ศรีวัลย์. (2546). **สงครามโลกครั้งที่2** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- เพิ่มศักดิ์ โอสถ์สวัสดิ์. (2552). **สตาลินอำนาจบนซากศพ**. กรุงเทพมหานคร: อนิเมท กรุ๊ป
- ศนิโรจน์ ธรรมยศ. (2561). **ประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่2**. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป
- สัญญาชัย สุวังบุตร. (2560). **โซเวียตสมัยสตาลิน**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์
- สัญญาชัย สุวังบุตร. (2558). **ยุโรปสมัยสงครามเย็น**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์
- สุพัตรา แซ่ลิ้ม. (2554). **สงครามโลกจารึก**. กรุงเทพมหานคร: เพชรประกาย
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2558). **ประวัติศาสตร์สากล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว